

Romano hangos

15 Kč

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 21 • ČÍSLO 17 • VYŠLO 4. PROSINCE 2019

zprávy

17. listopadu včera a dnes

PRAHA – Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR) ocenil čtyři osobnosti z Česka i zahraničí, které přispěly k poznání historie, nebo se postavily proti nedemokratickým režimům. Jedním z oceněných je i Čeněk Růžička, předseda Výboru pro odškodnění romského holocaustu, který převzal cenu za přínos k reflexi novodobých dějin, za boj za důstojnou úpravu místa někdejšího romského tábora v Letech u Písku. Slavnostní ceremoniál se uskutečnil ve Valdštejnském paláci v Praze.

z obsahu

Téma čísla:

17. listopad

Komentář Tomáše Ščuky:

Politické prostředí zůstává černobílé

strana 3

Kouzlo Vánoc

Dvojazyčný rozhovor s Mikulášem Vymětalem

strana 4, 5

Michael Jackson

Povídka od Lili

strana 4, 5

foto: Gabriel Kuchta, Deník N

Letos si připomínáme 30 let od tzv. něžné (sametové) revoluce, kdy padl komunistický režim. Můžeme se tak zamyslet nad politickým i občanským vývojem v naší zemi. Někteří máme často tenden-

ci hodnotit minulost lépe než současné dění, a to bez jakéhokoliv racionálního odůvodnění. Zřejmě jde o známku přirozeného vnímání, kdy po nějaké době člověk už nevnímá minulost v takové inten-

zitě, jako v danou chvíli. Pokud se totiž vrátíme životem před rok 1989, zjistíme, jak moc byla práva nás občanů omezená! A to ve všech směrech. Zejména svoboda slova a projevu, která je dnes pro

nás samozřejmostí, byla v minulosti potlačována státními orgány. Prostor pro občanské iniciativy byl v podstatě nemožný a pokud se ně-

Pokračování na str. 3

Média zhoršují obraz Romů ve společnosti

Ilustrační foto: Shutterstock

Některá nová, ale i internetová a soukromá média šíří o Romech stereotypy, předsudky a dezinformace. Tímto svým přístupem k novinářské etice vyvolávají ve společnosti nenávisť k Romům a podílí se na růstu diskriminace a rasizmu. Média dala také Romům punc nepřizpůsobivých kriminálních živlů. Nejčastěji je zobrazují v kriminálních, či společensky nemorálních kauzách, a pravidelně upozorňují na jejich etnicitu. Zmíněná média prezentují Romy jen jako pachatele a skoro vůbec o nich nemluví jako o obětech. Romové jsou si toho vědomí a tvrdí, že média je pronásledují a štvou společnost proti nim. Romové poukazují i na fakt, že média své informace o nich nezaměřují na extremismus, nezaměstnanost, bydlení, vzdělávání, či nerovnost práv. Víc než Romům jsou média v poslední době nakloněna politikům. Jejich nenávistné, xenofobní a společnost popuzující výroky

Pokračování na str. 2

zprávy

Česká republika – Nejzávažnější hrozbu pro ústavnost Česka představovalo v minulém roce podle výroční zprávy Bezpečnostní informační služby (BIS) šíření dezinformací proruskými aktivisty. V posledních letech stále intenzivněji, koncepčněji a systematictější brojí proti politickému uspořádání v Česku a členství země v EU a NATO, konstatuje dnes zveřejněná zpráva kontrarozvědky. V roce 2018 se podle autorů zprávy více než kdykoliv předtím ukázalo, že rétoriku a témata dříve vyhrazená „ortodoxním“ pravicovým extrémistům postupně využívá stále se rozšiřující spektrum subjektů. Tolerance veřejnosti k těmto projevům se podle nich výrazně zvýšila a významně se posunulo vnímání hranice, jaká xenofobie či rasistická vyjádření mohou být součástí politického mainstreamu.

PRAHA – Oblíbený módní návrhář Pavel Berky zaznamenal další z řady úspěchů – během několika hodin vyprodal svou limitovanou edici 20 šatů inspirovaných gastronomií. Inspirací mu byla spolupráce s kuchařkou Kristinou Nemčkovou, která zvítězila v soutěži MasterChef Česko 2019 a je autorkou kuchařské knihy #UPGRADE.

Kanadské velvyslanectví předalo dar třem českým neziskovkám

Praha, 13. listopadu 2019 – Velvyslanectví Kanady v ČR předalo třem českým neziskovým organizacím, ROSA – centrum pro ženy, z.s.; DOM – Dům otevřených možností, o.p.s.; a InBáze, z.s., poukaz každé na 53 490 Kč na podporu jejich aktivit v České republice.

Tyto prostředky pocházejí z finančních příspěvků partnerů velvyslanectví na uspořádání oslavy kanadského státního svátku, Dne Kanady. Výše uvedené tři organizace byly vybrány, protože se zaměřují na pomoc lidem v nouzi a na znevýhodněné skupiny obyvatel v české společnosti.

- ROSA – centrum pro ženy provozuje informační a poradenská centra a azylové bydlení pro ženy – oběti domácího násilí a jejich děti. ROSA působí v ČR od roku 1993.
- DOM – Dům otevřených možností se zaměřuje na mladé lidi, kteří vyrůstali v ústavní péči a nemají dostatečnou podporu rodiny při vstupu do samostatného života. DOM jim pomáhá připravit se na pracovní život, najít si bydlení a získat důležité sociální kompetence nezbytné pro to, aby uspěli v životě a stali se cennou součástí společnosti.
- InBáze je organizace, která pomáhá přistěhovalcům a jejich rodinám v integraci do české společnosti pomocí různých projektů – výukou češtiny, nabídkou odborného sociálního a psychosociálního poradenství, pomocí přistěhovalcům při hledání profesního uplatnění atd. Cílem je vytvoření bezpečného a otevřeného prostoru k vzájemnému poznávání a porozumění mezi českými občany a lidmi jiných národností a kultur.

Michael Vlček

Vakeren romanes

17. listopad 1989

Peľas tele o komunismus.

Saranda berš sas len bari zor.

O Roma pes thode kijo Občansko forum.

Zathode e Romaňi občansko iniciativa.

10. marcoste 1990 sas o zgelipen.

O Emil Ščuka pes ačhiľas šeralleske.

O Roma zathovenas e ROI pal calo republika.

Marenas pes pal o romipen.

pal amari kultura

pal amaro čačipen

pal jekhetaniben

pal feder dživipen Romenge

pal feder školi čhavoreng

Leperas imar tranda berš olestar.

Opre Roma!

dešuefta novembros

Padl komunismus.

Čtyřicet let měli velkou moc.

Romové se přidali k Občanskému fóru.

Založili Romskou občanskou iniciativu.

10. března 1990 se konal sjezd.

Emil Ščuka se stal vůdcem.

Romové zakládali ROI po celé republice.

Bojovali za romství.

za naši kulturu

za naši pravdu

za sjednocení

za lepší život Romů

za lepší školy dětem

Vzpomínáme již třicet let od té doby.

Vzhůru Romové!

Janko Horváth

Média zhoršují obraz Romů...

Dokončení ze str. 1

o Romech prezentují bez morálních zábran. Média se podobně chovají i při reportážích v ulicích. Informace s rasistickou ideologií zveřejňují už běžně, a přitom o názory Romů ani nestojí. V mnoha případech informace o Romech ani neprověřují a veřejnosti je podsouvají jako kriminalitu Romů. Chovají se k nim zaujatě, a dokonce mám dojem, že je i sledují. Až moc často prezentují kriminalitu Romů a společnosti podsouvají informace, jak Romové porušují obecné i morální zákony. Tyto stereotypy vyvolávají ve společnosti rasistické nepokoje a protiromské demonstrace. Média jen výjimečně prezentují Romy pozitivně, a proto o jejich názory skoro vůbec nestojí.

V této neklidné době se ale poškodili i sami Romové. Vývoj internetové a mediální techniky se dostal i k nim do ghett a osad a oni ukázali veřejnosti to, co nebylo vidět. Na jednu stranu není Romům co závidět, ale na druhou stranu ani proč je pochválit. Samozřejmě, že také promlouvali k široké veřejnosti a vypovídali o svém vidění světa. Postupně se ale začali mediálně zviditelňovat a manipulovat s lidmi. Jejich publicita narůstala, a tím sami rozvířili nepokoje nejen

u Romů, ale i u majority. V tomto směru šlo v mnoha případech o projevy nenávisti vůči většině. Mohl bych říct, že v poslední době se nenávistná mediální publicita Romů ustálila, ale na druhou stranu i uzavřela.

Například v oblasti sportu se i Romové stávají mistry světa, ale média o tom skoro vůbec neinformují. Romové to vidí nejen jako křivdu, ale i jako projev opovržení, diskriminace a rasizmu. Dalším projevem rasizmu jsou smyšlené kauzy o Romech a jejich medializace. Tyto praktiky už pravidelně vyvolávají společenské nepokoje, ale i kauzy a útoky bílých proti černým a naopak. Titulky ve zprávách záměrně upozorňují na romské násilí a kriminalitu. Například titulek „Romové zase útočili“ musí vyhnat do ulic nejen extremisty, ale i obyčejné pořádkumilovné lidi. Co se ale týče extremistů a jejich veřejného projevu rasizmu, tak média mlčí, přinejhorším jen popisují zmíněné události, ale nehodnotí je. V případě Romů jsou však média velice konkrétní a dokonce píšou, který paragraf Romové porušili a jaký trest je za to čeká. Tyto mediálně cílené manipulace poškozují nejslabší a nejchudší společnost, kterou vy-

tvářila demokratická politika. Do konce i bezvýznamní, nedůležití politici a populisté si v médiích bez zábran prezentují své rasizmem nabitě protiromské proslovy. Média to v plném znění odvyšlají a rasisti se tak stávají v demokratické společnosti vůdci národa. Neprizpůsobivým „demokratickým“ politikům rostou volební preference a tyto nic nepřinášející živly dál vysávají statní kasu. Reportáže tvořené v ulicích vypovídají v mnoha případech o lidech, kteří odsuzují Romy, aniž by měli s nimi negativní či vůbec nějakou zkušenost. Trestné činy zobrazují i TV kanály, mohu ale říct, že české kriminální pachatele neprezentují tak agresivní novinářskou rétorikou jako Romy. Proto, jakmile se v médiích objeví Romové, veřejnost už očekává, že informace budou kriminálního charakteru. Některá média tímto svým neobjektivním zobrazováním Romů prezentují svoji moc a šíří i společenskou nenávist. Tato jejich mediální zaujatost poškozují nejen mě, ale také ostatní Romy, i když jsme nespáchali žádný trestný čin. Bylo by proto vhodné, aby média svým posláním a novinářskou etikou společnost nejen formovala, ale i stmelovala.

Gejza Horváth

O medija mosaren le Romenge o than andre čechiko komunita

Varesave neve, he internetova, aľe he o sukromna medija irinen pal o Roma avka, hoj hin te prindžarel, hoj prezentinen ča o stereotipi, predsudki he o dezinformaciji. Nadol'ikeren e novinariko etika, aľe peskre emberšikoha maren upre le goren pro Roma, he vazden andre čechiko komunita e diskriminacija, he o rasizmus. O medija tiž opuncinde le Romen, kerde lendar dženen, so nane štonc ňikhaj te reš'ol. Maj furtom len sikhaven andro bare kauzi sar kriminalniken he nabisteren paš oda he te leperel lengri etnicita. Ala medija prezentinen ča le Romengro bibachtal'ipen, aľe šoha naphenen, hoj o Roma tiž cepinen. O Roma alestar džanen he phenen, hoj o medija len roden avri, he maren upre pre lende le goren. Sikhaven he pr'oda, hoj o medija peskre informacijenca učaren andre o extremismus, e nežamestanosca, o bešiben, o študišagos, he oda, hoj le Romen nane ola prava, so le goren. O medija naden ajsi pa'iv le Romen sar le pol'itiken. Peskre xenofobna informacijenca vazden upre e chol'í pro Roma, choc džanen, hoj le Romenge keren bibacht, he avka napreačhen oleha. Avka pitnones oda hin the akor, sar keren reportaži avri pro fori. O informaciji la rasistickona ideologijaha sikhaven imar normalnes, he nainteresinel len, so peske o Roma gondolinen. O chochade informaciji ispiden le goreng, he le Romen furtom sikhaven ča sar kriminalniken. Aleha den te džanel, hoj o Roma paš lende nič namon, hoj hine lenge furtom tel e pozora. O medija až moneki but prezentinen e romaňi kriminalita he le goreng ispiden ajsa informaciji, hoj o Roma narešpektinen o zakoni, he savoro ča mosaren. Ala ste-

reotipi vazden upre pro Roma andre gorikaňi komunita o rasizmus he o demonštraciji. O medija moneki čepo prezentinen le Romen pozitivnones, he vaš oda le Romendar aňi nič naphučkeren.

Andre ada nalačho idejos peske kerde bibacht he korkore o Roma. E internetovo he medijalno technika pes dochudľa he ke lende andro ghett, andro riňi, he jon sikhade le dženge oda, so nahas angomis te dičhol. Pre jekh sera nane le Romenge so te zavidzinel u pre aver sera aňi vaš soske len te ašarel. O Roma vakerenas ki o but džene, he phenenas lenge, sar jon dikhen e luma. So buter denas pestar medijalnes te džanel, ta buter manipulinenas le manušenca. Sar lengri publicita barolas, ta jon buter nadenas smirom na ča le Romen, aľe he le goren. Rakinenas lenge he denas lenge te džanel, hoj imar len naš'í avri ačhenas. Delas bi pes te phenel, hoj adađives imar e bibachtal'í romaňi medialno publicita naš'ol avri, aľe pre aver sera tiž phandľas le Romenge o drom ke peste andre.

Varesave romane športovci kholen avri bare ceni, he ačhen pes lendar lumakere majsri, aľe o medija pal ada nainforminen. O Roma oda len sar krivda, hoj len gore dikhen tele, hoj oda hin diskriminacija he rasizmus. O medija sikhaven o rasizmus je oleha, hoj o chochade informaciji pal o Roma den avri sar čačipen. Aleha maren upre le goren pro Roma, he phundraven avri ajsa kauzi, kaj džan pre peste jekhvariko o parne he o kale. O medija narokom sikhaven avri ča e romaňi kriminalita. U paľis te o gore ginen „Romové zase útočili“, ta kada musaj te tradel avri pre ulica na ča le extremisten, aľe he le običajnove

manušen, so rado dživen andro porjadkos. Aľe akor, sar o extremisti pes prezentinen sar rasisti, ta o medija naphenen aňi lav, sar imar mušinen vareso te phenel, ta ča informinen, so pes kerel, aľe pal o gadžikano rasizmus navakeren. Aľe sar keren vareso o Roma, ta o medija takoj irinen avri sa, so o Roma kerde, savo paragrafos čalade, he keci chudena vaš oda te bešel. Ala medijalne demokraticka manipulaciji keren bibacht le nekčoredere manušenge. O politika, so nič namon, he o populisti, tiž vakeren pal o Roma, he odprezentinen peske andro medija peskre khandine rasisticka dumi. O medija sikhaven savoro, so phende u paľis pes ole politikendar ačhen andre Čechiko nekbareder džene. Lengri popularita barol, o nipos len vol'inel a jon dureder chasňinen avri e štatno kasa. O medija keren reportaža he avri pro fori, narokom vakeren ajsa nipenca, so džan proci o Roma, so vakeren pal lende o bibachtale dumi, choc len nane le Romenca ňisavo negativno prindžard'ipen. O trestna informaciji sikhaven he o televiziji, aľe šaj phenav, hoj le čechike kriminalniken naprezentinen ajsa agresivna retorikaha sar le Romen. Sar o medija sikhaven le Romen, ta o džene imar užaren, hoj avna informaciji, so len avela kriminalno charakteris. O medija prezentinen le Romen ča bibachtale, aleha sikhaven peskri zor he huckinen upre le goren pro Roma. Kajsia medijalno retorika kerel bibacht na ča mange, aľe he avre Romenge, so nane len nič la kriminalitaha. Vaš oda bi avelas lačhes, te bi o medija žužona retorikaha na ča forminenas le dženen, aľe thovenas len he jekhetanas.

Gejza Horváth

17. listopadu včera a dnes

Dokončení ze str. 1

jaké objevily, riskovali tito odvážní lidé svoji práci a potrestání. To si však většinou pamatují jen generace pamětníků. Opakování nedávné minulosti tu pro celospolečenské uvědomění dlouhodobě chybí. Mladší generace znají k událostem listopadu 1989 velmi povrchní informace. Tuto skutečnost vnímám jak velký nedostatek ve výchovně-vzdělávacím systému. Namísto biflování hromady dat by hlubší pochopení souvislostí dané doby pomohlo žákům na školách ke kritickému myšlení a analytickému uchopení společensko-občanského dění nedávné éry.

Nutno zmínit, že v listopadu 1989 projeví svou občanskou odvahu a zodpovědnost i někteří Romové. Bohužel, v takto nastaveném společenském klimatu a při dlouhodobé absenci témat týkajících se Romů, bylo a je informování o národním obrození Romů dosti omezené. Omezené v tom smyslu, že především široká romská (ale i česká a slovenská) veřejnost si neuvědomuje, že i Romové se podíleli občanským způsobem na významných společenských proměnách.

Všichni zúčastnění si při příležitosti 30 let výročí zaslouží obrovské uznání, které bohužel nepřišlo a nepřichází. Je škoda, že si mlad-

ší vzdělaná generace Romů neuvědomuje přínos polistopadového hnutí romských politiků, aktivistů. Jejich práce posunula občanský, kulturní i politický život Romů vpřed. A věřte mi, negativní kalkul od všech těch intenzivně křičících, avšak nijak skutečně přínosných, není na místě! V naší generaci dnes najdeme tisíce vzdělaných lidí, někteří z nás jsou i dlouhodobě v těchto tématech aktivní. Přiznejme si ale, že lídry kolem sebe nevidíme. A možná i proto nepřichází iniciativy a sounáležitost, které v 90. letech přicházely právě pro přítomný leadership. Nezapomínejme také na fakt, že historie v národní ani světové politice nepamatuje politickou stranu, která by měla stoprocentní úspěch. Možná bychom na tento fakt neměli před kritickým hodnocením zapomínat. Principy a zásady reálné politiky se totiž odvíjí od okolností, které nejsme schopni ovlivnit.

Máme-li se při příležitosti 30. výročí zamyslet a zhodnotit, co se změnilo a jak se nám tu společně žije, je možná ten správný čas i na sebereflexi nás všech. Položme si i my, společensky zodpovědní občané, otázku, co jsme udělali pro to, by se naše děti měly lépe? V minulém roce mě velmi zaujal Petr Pi-

thart, který mimo jiné položil zajímavý dotaz – zda je cinkání klíči na náměstích opravdová revoluce občanů? Necht' si každý odpoví sám....

Ač si to neuvědomuje, máme společně silný vliv na chod věcí. V pravidelných, svobodných a demokratických volbách rozhodujeme o politickém rozložení sil na lokální i centrální úrovni. Využíváme svoji volební sílu zodpovědně a s rozumem? Diskutujeme spolu v rodinách a s přáteli tato občanská témata dostatečně zodpovědně na to, abychom v den voleb rozhodli o změně politického prostředí?

Za těch 30 let jsme se podepsali na horších mezilidských a sousedských vztazích. V dnešní úspěšné době spolu už ani nekomunikujeme. Lidský přístup jednoho k druhému se postupně vytratil. Ten byl v listopadu 1989 na náměstích přítomný a nikdo ze zúčastněných ani na vteřinu nepochyboval o dobré věci.

Pláčeme, až když je pozdě. Jsme plní kritiky a samotní adresáti se nám už jen veřejně smějí.

Zamysleme se raději nad reálnými možnostmi, jak situaci nás všech změnit.

Paříkerav tumenge.

Tomáš Ščuka

Agentura připravila analýzu segregace v základních školách

Analýza popisuje stav a mechanismy segregace dětí ve školství s přihlédnutím k problému sociálního vyloučení. Jak z analýzy vyplývá, pro ukončení segregace jsou klíčovými aktérem odbory školství v obcích určující spádové obvody škol, dále pracovníci škol i sami rodiče. Podpořit snahu o desegregaci mohou také neziskové organizace a poskytovatelé sociálních služeb, kteří pracují se sociálně znevýhodněnými rodinami.

Studie Agentury analyzuje vzájemné vztahy a strategie rodičů, ředitelů, obcí a zřizovatelů, které mohou zapříčinit, nebo naopak řešit segregaci sociálně znevýhodněných žáků. Analyzován byl vzorek 70 obcí, nebo skupin obcí provázaných vzdělávacím systémem.

Segregace není dle analýzy zapříčiněna historií ani strukturou vzdělávacího systému. Pro vznik nebo naopak prevenci segregacních procesů je klíčová aktivita, či nečinnost jednotlivých aktérů místních vzdělávacích systémů. V závislosti na místních podmínkách pak ve srovnatelných obcích ČR dochází jak k utužení již existujících segregovaných škol tak naopak k jejich více či méně úspěšné desegregaci. Pro vymezení tzv. spádových obvodů hraje významnou roli také existence speciálních škol, výběrových základních škol nebo ví-

celetých gymnázií a vztahy mezi jednotlivými školami. Snaha o nelegitimní třídění dětí se může projevit již ve fázi zápisu k povinné školní docházce, kdy školy, které jsou nebo by byly v přirozené spádové oblasti, odkazují rodiče na školy „lépe přizpůsobené specifickým dítěti“. Analýza postojů rodičů k výběru škol také potvrdila, že rodiče s vyšším vzděláním mají tendenci vybírat pro své děti jinou než spádovou školu.

Tolerance rodičů vůči přítomnosti žáků s různými typy znevýhodnění ve třídách se značně liší: Nejnižší toleranci projevují k dětem s poruchami chování, které by ve třídě vadily 61 % dotazovaných. Přítomnost dětí s poruchami autistického spektra a Romů označila za problém přibližně čtvrtina dotazovaných. S rozdělováním dětí do tříd

podle prospěchu souhlasí zhruba třetina rodičů, třetina je naopak proti takovému rozdělování a třetina nemá jednoznačný názor.

Segregované školství snižuje šance pokračovat ve studiu na středních školách a uplatnit se na otevřeném trhu práce a klade neúměrné nároky na pedagogickou práci učitelů. Zahraníční studie navíc ukazují, že segregace má negativní vliv na budoucí příjem či zdraví. Její důsledky si děti nosou po celý život.

Protože nerovnosti ve vzdělání jsou základem mezigenerační reprodukce chudoby a sociálního vyloučení, zaměřuje se analýza Agentury na segregaci žáků ze sociálně vyloučených rodin, kteří často bydlí ve vyloučených lokalitách a z velké části jsou Romové.

Agentura pro sociální začleňování

komentář

Politické prostředí zůstává černobílé

TOMÁŠ ŠČUKA

Blíží se konec roku, kdy můžeme hodnotit politické dění v České republice. To se v posledních dvou volebních obdobích výrazně změnilo. Tradiční demokratické politické strany ztratily mnoho voličů, a naopak nová uskupení nabývají na významu. Hnutí ANO v čele s Andrejem Babišem ukazuje nám všem, jak jednoduché je za jistých okolností být v politice úspěšným. Jeho strategie přitom stojí na šikovném marketingu Marka Prchala, dostatku finančních prostředků a omílané kritice vůči tradičním politickým stranám, kterou každý nováček v politice používá jako svoji hlavní zbraň. Ovšem dnes už je pan Babiš druhé volební období součástí vlády a občané tak mohou jeho dosavadní působení včetně jeho hnutí zhodnotit v nadcházejících volbách.

Poslední parlamentní volby nemile překvapily i ostatní politické subjekty. Příkladem může být SPD Tomia Okamury. Hnutí vsadilo ve volbách, kromě několikamilionové injekce, také na politiku populismu a extremismu vůči národnostním menšinám. To vše spolu s vynikajícím marketingem zafungovalo na určitou část občanů natolik, že je dnes zmíněné hnutí zastoupeno v poslanecké sněmovně. Tomio Okamura (veřejný popírač holokaustu) je navíc místopředsedou této demokratické instituce. Poprvé v historii České republiky je také vládní koalice postavena na podpoře Komunistické strany Čech a Moravy. Nutno přiznat, že v tomto nedemokratickém rozložení sil je opoziční politika ze strany ODS, Pirátů a TOP 09 velmi slabá. Jejich hlavním tématem se totiž stal Andrej Babiš, což ve výsledku škodí jim samotným. Vytrátila se konstruktivní opoziční politika, jejímž obsahem by měly být zájmy a potřeby občanů.

Ve srovnání se situací na Slovensku se u nás doma zatím neblýská na lepší časy. Letos nově zaregistrovaná politická strana Václava Klause ml. to bohužel potvrzuje. Program tohoto subjektu (Trikolora) je také orientován populistickým směrem, zaměřujícím se pouze na určitý okruh občanů. Hesla jako „Podpora rodiny, která nebere dávky“ či „Bohatství vzniká z práce, nikoliv z dávek“, se pak více blíží k výše uvedené SPD, než-li ke skutečně potřebné politické straně, která v dnešní době citelně chybí!

Sousední Slovensko nám v posledních dvou letech ukazuje, že občanská společnost a vůle občanů může mít i dnes silný vliv na vývoj věcí. Slovenský národ probudila až smutná událost, a to vražda novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky. Po dlouholetém vládnutí Roberta Fica, během kterého pronikly mafiánské praktiky do všech pater politiky, otfásla tato událost celým Slovenskem. Opakované protesty napříč Slovenskem ukázaly sounáležitost a vyvolaly u všech vůli měnit politické prostředí. To se konečně projevilo i u letošní prezidentské volby, kdy zvítězila Zuzana Čaputová – advokátka a občanská aktivistka.

Positivně také můžeme vnímat dvě nová politická uskupení. Bývalý prezident Slovenska, pan Andrej Kiska, založil politickou stranu Za ľudí. Koalice Progresívne Slovensko se pak jeví (svým programem a osobnostmi) také velmi slibně pro posun věcí veřejných. Jejich celospolečenské zaměření je zřejmé i z důvodu, že do svých řad zahrnují i zkušené vzdělané Romy pro společnou práci vůči všem občanům. Paní prezidentka Čaputová má zase dva externí romské poradce. Zde vidíme, jak rozložení politických sil může postupně měnit i klima ve společnosti.

Ona tolik potřebná změna však závisí i na občanech samotných.

Paříkerav tumenge.

Miri gi'i/Má píseň Další ročník pěvecké soutěže je tu!

Dne 15. 11. započal již 6. ročník talentové pěvecké soutěže MIRI GI'I 2020 – MÁ PÍSEŇ. Všichni talentovaní zpěváci se do soutěže mohou přihlásit tím, že pošlou na e-mail mg2020@post.cz svou videonahrávku, své telefonní číslo a produkce se jim ozve.

Vybrání zpěváci postoupí do semifinále, které proběhne 22. 3. 2020 v kulturním domě Krakov na Praze 8, kde je bude hodnotit nezávislá porota složená s profesionálních zpěváků.

19. 7. 2020 se pak bude konat velké finále na Karlínském náměstí.

Součástí tohoto projektu je několik soustředění pro zpěváky, která proběhnou v Praze, a natočení společného videoklipu. Výherce soutěže se může těšit na výhru v podobě exotické dovolené pro dvě osoby ALL INCLUSIVE.

Art direktorem pěvecké soutěže Miri Gi'i 2020 je pan Milan Šenki. Organizátorem je Romodrom, o.p.s. a městská část Praha 8 pod záštitou místostarosty Jiřího Vítka. V roli porotců zasednou Zdeněk Godla, David Kraus, Ferry B., Michael Viktořík, Jiří Vítek – místostarosta Prahy 8, Marie Gajlová a Dominika Kováčová, vítězka minulého ročníku. Moderátorem soutěže bude Jaroslav Pařík.

Přeju všem, kteří mají zájem se do soutěže přihlásit, hodně štěstí a hlavně odvahy, protože odvahy je první krok jak začít.

VK

**Chcete přispívat na naše anketní stránky?
Ozvěte se šéfredaktorovi na
romanohangos@gmail.com**

Kouzlo Vánoc

„Kouzlo Vánoc je myslím v tom, když je člověk se svými blízkými a připomíná si, že ten největší dar – Ježíšovo narození – dostal stejně jako všichni ostatní lidé zcela zadarmo a bez zásluh,“ říká farář Mikuláš Vymětal.

Mikuláš Vymětal se narodil v roce 1971, vystudoval Střední průmyslovou školu strojnickou v Praze a poté v letech 1990–1997 Evangelickou teologickou fakultu, taktéž v Praze, kde také složil doktorské zkoušky. Rok studoval v Izraeli. V letech 1999–2000 působil jako farář na pražských Vinohradech, kde nabyl potřebné kazatelské zkušenosti a poté pět let ve sboru v Horních Počernicích. V současné době pracuje v Berouně a v Praze jako farář pro menšiny.

Za necelý měsíc budou Vánoce, co se Vám vybaví jako první, když to slyšíte?

Práce farářů a obchodníků, radost ostatních.

Na jaké Vánoce z dětství rád vzpomínáte a proč?

Vzpomínám na Vánoce u dědečka a babičky, pro pohodu, kterou jsem přitom zažíval. Jednou jsem snědl skleněného slavička, kterého jsem vynadal z klíčky. To byla vánoční ozdoba a já se domníval, že je z cukru. To byla méně pohoda. (směje se)

Psal jste si jako dítě dopis Ježíškovi?

Ne, nikdy. V dětství jsem na Ježíška nevěřil. V Ježíše jsem uvěřil až v dospívání.

Jaký nejhezčí dárek jste našel pod stromečkem, když jste byl dítě, a jaký teď, když jste dospělý?

Jako dítě postupně autodráhu a „flusbok“, jako dospělý různé knihy.

Vzpomenete si na nějaké vánoční zvyky, které jste dodržovali s rodinou?

Jako dítě jsem na Štědrý den chodil s dědečkem na procházku, zatímco babička chystala stromek. Pozorovali jsme kapra ve vaně. Jedinkrát v životě jsem byl jako dítě na půlnoční v kostele sv. Jakuba.

Dodržujete nějaké vánoční zvyky dnes?

Čteme si z Bible příběhy o Ježíšově narození (jsou totiž dva a každý jiný) a modlíme se. To jsou zvyky, které jsme zavedli, když se nám narodily děti. Z těch pohanských občas lijeme olivo a diskutujeme o tom, co mohou vzniklé tvary znamenat.

Nakupujete rád dárky svým blízkým?

Rád připravuji kolektivní dary – například vydám drobnou knížečku a rozdám lidem kolem sebe... Samotné nakupování mě až tolik neláká. Jako obvykle – nechávám nákupy na poslední chvíli. V mládí jsem nakupoval zásadně až na Štědrý den dopoledne.

V některých lidech mohou Vánoce vyvolávat i negativní pocity, jako třeba, jak přežít osamělost, některým přináší místo radosti a klidu jen stres a pochyby. Jak byste řešil Vy tyto hektické nálady v období Vánoc?

Doporučil bych nebrat Vánoce jako výkon, co všechno musím uklidit a koupit, ani se přitom nesrovnávat s druhými – jaké Vánoce slaví oni. Spíše zvolnit rytmus, dělat to, co mě baví (i když je to třeba naprosto nestandardní) a setkávat se s lidmi, které mám rád.

Vánoce postupně ztrácejí své magické kouzlo a stávají se stále komerčnějšími. Proč tomu tak podle Vás je?

Souvisí to myslím s celkovou komercializací života. Reklamám není snadné odolat. Kouzlo Vánoc je myslím v tom, když je člověk se svými blízkými a připomíná si, že ten největší dar – Ježíšovo narození – dostal stejně jako všichni ostatní lidé zcela zadarmo a bez zásluh.

Co je podle Vás pravý smysl Vánoc?

V Bibli je dvakrát popsáno Ježíšovo narození. V Lukášově evangeliu je Ježíš malý bezdomovec, pro kterého se „nenašlo místo pod střešou“, v Matoušově evangeliu je Ježíš politický uprchlík, pronásledovaný běsnícím diktátorem Herodem. Přitom převažující tón v obou příbězích je radost z narození zaslíbeného Mesiáše. Soudím z toho, že pravým smyslem Vánoc je pochopení, že Bůh přichází právě v lidské bídě a těžkotech – a že je tu s námi, poznáme podle toho, že se přes všechny hrůzy stále rodí nové děti.

A co advent? Slavíte jej?

Jasně, a nejen slavím, jako farář také organizuji různé oslavy, adventní koncerty a podobně.

Co byste popřál na Vánoce čtenářům časopisu Romano hangos?

Aby i letos prožili radost z tichého světla Vánoc. Tu radost, o které zpívali andělé, a která s sebou nese pokoj a dobrou vůli mezi lidmi. Děkuji vám za rozhovor a přeji vše dobré. rozhovor vedla Veronika Kačová

Michael Jackson

Možná jste většina z vás zapoměli, ale bude to už skoro jedenáct let od smrti krále popu Michaela Jacksona. Neznám člověka, kterému by jeho jméno nic neřikalo. Všichni známe ten příběh chudé africké rodiny se zlým otcem, nutícím své děti k nekonečnému trénování hudby a tance. Michael a jeho sourozenci si mohli jen nechat zdát o hraní si s ostatními dětmi. Michael byl od utlého věku nucen stát se dospělým, vystupovat apod. Nakonec se z chudého afrického chlapce stane největší umělec všech dob. Najednou jen vzpomíná, jak si jako dítě nemohl dovolit skoro žádné věci a najednou si může dovolit cokoliv. O talentovaném chlapci se dozvídá celý svět. I když má miliony fanoušků po celém světě, není pohlcen svou slávou, ví, co je správné, místo toho, aby rozjížděl večírky a utrácel za šperky, pomáhá nemocným dětem po celém světě. Děti. To je jeho důvod, proč žije... Pomáhá nemocným dětem s rakovinou, protože ví, jaké to je, nemít dětství... Každá jeho písnička je o míru, o lásce... svou hudbou chtěl změnit svět. A taky se mu to povedlo... Celý svět poslouchá jeho hudbu. Nakonec umírá kvůli infarktu v padesáti letech, ale jeho hudba stále žije. Michael Jackson, chudý africký chlapec, se zapsal do historie zlatými písmeny...

Jeho hvězda stále svítí a jen tak nevyhasne. Krásná pohádka, co? Jenže tohle není pohádka, tohle je realita. Ale tisíce závistivých lidí, tisíce novinářů se s touto realitou nemohou smířit. Tady vidíme, čeho

jsou závistiví lidé kvůli penězům schopni. Tuto skutečnost o Michaelovi se novináři snažili zcela překroutit, ještě v době, kdy byl zpěvák mladý. Michael je gay, má plastiku celého obličejce, bělí si kůži, spí s malými dětmi v posteli, nestará se o své děti... apod. Samozřejmě, nic z toho nebyla pravda. Michael Jackson nebyl gay, jen byl od puberty velice stydlivý a to mu zůstalo až do dospělosti. Jediné dvě plastiky, které v životě prodělal, byla plastika zlomeného nosu a druhá, když se při vystoupení ošklivě popálil a jinak než plastikou se to vyřešit nedalo. Drby o tom, že se Michael styděl za to, že je černý, patřily k těm nejhorším. Michael trpěl nemocí zvanou vitiligo, která se projevovala velkými bílými skvrnami na jeho obličejí a těle, nemoc se tak rozšířila, že musel nosit ochranný krém, který kůži sjednotil a nechal převažovat barvu, které bylo víc, což byla bílá. Proč by se měl stydět za to, že je černý, když stále vydával klipy o afričanech a ve volných chvílích navštěvoval svou rodnou zemi?

Ano, Michael měl svůj raně Neverland, svůj vlastní svět, který stvořil pro sebe a pro děti, které neměly dětství, stejně jako kdysi on. Chtěl jim dát lásku, která jemu i jim v dětství nejméně chyběla. Byly tam i děti bez rodiny, z dětských domovů, chtěl jim vynahradit to, co nikdy neměly šanci zažít, tak jako kdysi on. Michaelův otec nikdy nechtěl, aby ho jeho děti oslovovaly tati, nikdy je neobjímal, nedával jim najevo svou lásku. Michael se do-

kázal vcítit do těch dětí, které neměly rodinu, nebo trpěly závažnou nemocí. Cítil jejich bolest. Věděl, jak se cítí dítě, které nemá dostatek lásky a jak pak tato skutečnost zanechává stopy v dospělém životě. Ano, Michael sdílel svou postel s dětmi, ale ze zcela jiného důvodu, než jaký k tomu uváděli novináři. Michael chtěl být prostě těm dětem nablízku, chtěl, aby z něj tu lásku cítily. Možná za jeho problémy mohl z nějaké části i jeho otec, možná mohl za to, že se Michael styděl žen, kvůli tomu, jak mu otec nadával a bil ho. Michael se bál někomu dávat svou lásku, nevěděl jak. Ale kdyby nebylo jeho přísného otce, tak by Michael nejspíš nikdy nedělal hudbu a nechoval by takovou lásku k dětem.

A to, že se nestará o své vlastní děti? Pokud jste viděli film Living with Michael Jackson, tak je určitě možné, že vás film malinko rozrušil, tak jako mě. Ale hned potom jsem si přečetla knihu Michael Jackson očima svého bratra, kde jsem se dočetla, že celý rozhovor ve filmu je vlastně úplně sestříhaný a vytržený z kontextu. Když Michael a jeho lidi viděli ten film, hned vydali další film Interview with Michael Jackson – záběry, které jste neměli vidět. A opravdu, ten člověk, co s ním dělal rozhovor, říkal něco zcela jiného než v tom prvním filmu. Určitě se podívejte na oba filmy a uvidíte, jak se lidi dokážou přetvářovat. Ještě že v té době Michael ještě žil, aby nám ukázal pravdu.

Ale to, co mě opravdu dostalo, je ta falešnost, ten hnus... To, co jsem

O Roma vakeren

pořad Českého rozhlasu určený pro Romy.

www.romove.cz

totálně nepochopila, je to, jak o něm, kdo je deset let mrtvý, můžou udělat tak hnusný film? Mluvím tady o úplně novém čtyřhodinovém dokumentu, který má dvě části, z nichž každá trvá dvě hodiny a rovnou vám říkám, ať se na ten film ani nedíváte. Já jsem ho viděla celý a strašně toho lituju. Měla jsem z něho živé noční můry tak dva týdny. Mluvím tady o filmu Leaving Neverland – nejhorší, nejhnusnější dokument všech dob. Ti, co ten film vydali, museli mít v sobě vůči Michaelovi hodně nenávisti. Tak nepřijemný dokument není ani, co já vím, o Kajínkovi, o nějakém vrahovi. Když šel film do amerických kin, musela tam pro lidi jezdit záchránka, dostávali z toho šok, zkoprněli hrůzou. Já se jim ani nedívám. Chápete to? Místo toho, aby udělali o Michaelovi nějaký pěkný dokument, když už je to těch deset let, aby se na něj nikdy nezapomnělo, tak místo toho udělají tohle?! Všichni, kteří o Michaelovi něco ví a mají ho rádi, ví, že ten film je jedna velká hnusná lež. Co je to za blbost, že se po deseti letech prý rozhodli říct pravdu a zfilmovat ji? Podle mě si schválně počkali, až Michael umře,

až jeho rodina a sourozenci budou tak staří, aby neměli sílu to vyvrátit. A nebo se prostě nemohli smířit s tím, že i deset let po jeho smrti je jeho hudba stále jedna z nejlepších. Víte, co ti lidi udělali? Zničili, roztrhali na kusy legendu, udělali z ní rohožku, ale dřív si netroufli, počkali si až deset let po jeho smrti!!!

Přísahám, že až budu starší, udělám nový dokument o Jacksonovi, ať každý ví pravdu! Nemůžeme to přece nechat tak! Michael přece ovlivnil i naše životy, nebo snad ne? Jestli tohle bude poslední dokument o Michaelovi, umíte si to vůbec představit? Až jednou vaše děti, nebo děti vašich dětí někde uslyší Michaelovu písničku a budou o něm chtít vědět víc, najdou si o něm dokument – což nejspíš bude ten o Neverlandu, a budou žít s přesvědčením, že byl Michael špatný člověk a pedofil? Jestli máte uctu k mrtvým a k pravdě, tak to tak přece nemůžeme nechat. Vsadím se, že jestli Michael ten film z nebes vidí, určitě ho to strašně bolí a místo toho, aby dál v nebi zvesela tančil svůj moonwalk, tak pláče. Tolik toho pro nás udělal a my se mu takhle odvěčím? Žádný člověk, i ten sebehor-

ší, přece nechce, aby se na něj špatně vzpomínalo, aby se o něm mluvily samé lži... Byli byste schopni tak krásného, hodného člověka tak ošklivě pošpinit, jen kvůli penězům? Možná, že někteří z vás ano, ale já rozhodně ne. Chci, aby všichni věděli, kdo byl Michael Jackson. Byl to člověk, který nám dal svou hudbu, dal své srdce tolika lidem a dětem na celém světě, dal dohromady bílé i černé publikum, ukázal nám své dokonalé taneční pohyby, dostal černošskou hudbu jako jeden z prvních do rádií, dokázal, že i ten nejmenší, nejchudší člověk na světě dokáže bourat předsudky a pohout se světem. Neznám krásnější osobu s tak velkým srdcem jako měl on. Takový jako byl Michael se už nikdy nenarodí. Zlato v hrdle i v srdci. Náš král. Král popu. Silně věřící. Zlatý skromný člověk. To byl Michael Jackson. Bůh mu žehnej. A všichni novináři a hnusní lidi, kteří o něm šířili lži, k čertu s nimi.

Jako ve tvůj písničky, Michaele, nejsi sám, stále jsme tu s tebou a ať se děje cokoli, stále tu budem. Pořád tě milujeme, Michaele a věřím, že nikdy nepřestanem...

Bůh ti žehnej. **Lili**

Jak jsem prožíval 17. listopad '89

Tehdy mně bylo 30 let a pracoval jsem ve fabrice Koh-i-noor v Bílovci nedaleko Ostravy. V našem městě měli komunisté silnou pozici, jako v celé republice.

V televizi se toho dne člověk nic nedozvěděl, ale poslouchal jsem rádio Svobodná Evropa, kde mluvili o tom, že v Praze došlo na Národní třídě k masakru studentů.

Vzniklo Občanské fórum a my Romové jsme se k nim přidali. U nás ve fabrice taktéž bylo založeno OF, kam jsem vstoupil a začal bojovat za naše romství a svobodu. Vzpomínám, jak jsem četl na shromáždění na náměstí Prohlášení Romské občanské iniciativy. Početný dav občanů skandoval: „Ať žijí Romové!“ Byla to nádherná a vzrušující být u toho. V našem městě tehdy žilo na pět stovek Romů, kteří sem přicházeli za Slovenska a osídlovali slezské pohraničí hned po skončení druhé světové války.

Začal jsem jezdit do Prahy, stal jsem se členem vedení Rojky, zalo-

žili jsme naši místní organizaci v Bílovci a pomáhal jsem se založením i Romům v našem kraji. Pozval jsem všechny Romy do ostravské redakce Nové svobody, přidal jsem na sebe kontakt a lidé za mnou začali jezdit. Tehdy jsem měl tři malé děti, vzpomínám si, jak jsem je také zapojil, při prvních svobodných volbách v roce 1990 se mnou lepili volební plakáty.

Na jaře 1990 jsem opustil místo ve fabrice a odjel pracovat na sekretariát ROI do Prahy. Jezdili jsme s kolegy po českých městech, jednali s vedením měst a obcí, pomáhali zlepšovat život tamním Romům.

Po půl roce, kdy bylo v Brně založeno romské vydavatelství Rompres a začal vycházet týdeník Romano kurko (Romský týden), jsem se opět stěhoval, tentokrát do Brna. Byla to práce nesmírně složitá, vždyť jsme neměli zkušenosti s vydáváním romských novin, nicméně se nám to podařilo a stali jsme se

obhájci Romů v celém tehdejší Československu.

Po těch třiceti letech vzpomínám na ty události s jistou nostalgií. Romové drželi při sobě, měli se rádi i přes fakt, že byli terčem útoků rasistických skupin hnutí skinheads. Na tři desítky Romů bylo zavražděno jen kvůli své barvě pleti.

Jaký je odkaz 17. listopadu 1989 dnes?

Můžeme svobodně rozvíjet svůj jazyk a kulturu, naše děti mohou studovat, cestovat, svobodně vyjadřovat své názory. Chápu, že náš národ to nemá lehké, část majority nás nebere jako rovnocenné občany, dost Romů žije v tzv. ghettech bez lepší budoucnosti.

I přes všechny problémy je svoboda, kterou jsme vybojovali tehdy v listopadu, nejcennějším odkazem pro naše další generace. O svobodu je nutné nadále bojovat, nikoli o ni zadonit a prosit.

Je to jen a jen v našich rukou.

Jan Horváth

Sar predživavas 17. novembros '89

Akor mange sas tranda berš u keravas but'i andre fabrika Koh-i-noor Bilovciste nadur Ostravatar. Andro amaro foros le komunisten sas bari zor, sar pal cali republika.

Andre televizija nasas nič pal oda, šunavas o radijos Svobodna Evropa, kaj vakerenas pal oda, hoj Prahate marde le ternen.

Uřilas o Občansko fórum u amen o Roma pes thođam paš lende. K' amende andre fabrika tiž pes zathođas OF, kaj geřom andre u chudřom pes te marel pal amaro romipen the sloboda. Leperav, sar ginavas le manuřenge pro pľacos mařkar o foros o lava palo Roma. But nipi vičinkerenas: „Me dživen o Roma!“ Sas oda řukar. Andr' amaro foros akor dživenas buter sar pandž řela Roma, save avile palo mariben andale Slovakiya.

Chudřom te phirel Prahate, somas dženo andro Rojka, zathođam

amari organizacija Bilovciste the řutinavas le Romenge te zathovel aje organizaciji andro aver thana pre severno Morava. Vičinavas savoren Romen andre ostravsko redakcija Nová svoboda, thođom odoj miro kontaktos u o manuřa pal mande chudle te phirel. Akor man sas trin cikne řhavore, leperav sar manca phirenas, thovahas o řila pro řali.

Linaje 1990 mukřřom o than andre fabrika u geřom te kerel Prahate pre centrála ROI. Phirahas le manuřenca palo Roma pro Čechiko them, řutinahas lenge, vakerahas le rajenca pro řori, kaj te el miřtes le Romenge.

Pal jepař berř, kana Bernate pes zathođas o Rompres u džalas avri o romane nevipena Romano kurko, ta geřom odoj te kerel, Bernate. Sas odi but'i phari, sem amen nasas džanřipena, sar te řhinel, choc sikhřilřam, the marahas amen vař

savore Roma andre calo Československo.

Pal kala tranda berř leperav pal savoro, so pes ačhiřas, phare jileha. O Roma chudenas pař peste, kame-nas jekh avras, choc o řařisti palo skinheads marenas le Romen, the murdarde buter sar 30 dženen.

So amenge andas o 17. novembros 1989? řaj bararas amari gulři romaňi řhib, řaj bararas amari kultura, amare řhave řaj sikhřřon andre uče řkoli, řaj vakeren, so řon kamen. Ačaluřav, hoj le Romen řin pharo dživipen, but nipi le Romen nakamen, but Roma dživen namištes andro ghetta, bijo feder dživipen.

Pal kada savoro pharipen e sloboda řin nekučeder, so andro novembros avri marđam. Prekal amari nevi generacija. Pale sloboda kampil pes te marel, na te mangel.

Řin oda řa andre amare vasta.

Jan Horváth

Karačoňakero vod'i

„Duminav, hoj karačoňakro vod'i ehin andre kada, sar hino o manuř peskra řamil'ijaha, the leperel peske, hoj koda nekbareder daros – le Devleskro ul'ipen – chudřas kavka sar sako aver manuř calkom řhjava, the bije koda, so peske zasogalinel,“ phenel o rařaj o Mikulař Vymětal.

O Mikulař Vymětal pes ul'ilas andro berř 1971, kerđas avri e Stredno prumyslovo řkola strojnico ke Praha, the pal'is khatar berř 1990–1997 Evangelicko teologicko řakulta, tiž ke Praha, kaj tiž kerđas o doktorske řkuřki. Berř pes sikhřřolas andro Izrael. Andro berř 1999–2000 kerlas but'i sar rařaj pro prařske Vinohrady, kaj chudřas rařajeskere gođipena, the pal'is pandž berř andro sboros ke Horní Počernice. Adadžives kerel but'i andro Beroun the ke Praha sar rařaj perdal o menřini.

Pal na calo řhon avela Karačoňa, so tumenge avel perřo pre gođ'i, sar kada řunen?

But'i le rařajengri, the le manuřengri, so bikinen, radoř'a avrendar.

Pre savi Karačoňa andro tumaro řhavoripen rado leperen, the soske?

Leperav mange e Karačoňa ko papus the ke baba, perdal e pohoda, savi man ehas. Jekhvar řařom cakluno slavikos, saves liřom avri khatar křit'ika. Ehas oda karačoňakri ozdoba, the me mange duminavas, hoj řiňi gul'i. Oda ehas řepeder pohoda. (asal)

Pisinenas sar řhavoro le Devloreske?

Na, řigda. Andro řhavoripen pro Devloro napařavas. Andro Devloro chudřom te pařal, sar somas dospelo.

Savo nekřukareder darkos rakřřan tel o stromos, sar sanas ciknoro, the savo akana, sar san dospelo?

Sar somas řhavoro, ta autodraha the „řlusbrok“, sar dospelo vřelijake řiňki.

Leperen tumenge pre varesave sikhřřipena pre Karačoňa, save la řamil'ijaha řikernas?

Sar somas řhavoro, ta phiravas le papuha pes avri te predřal, kana e baba kerlas o stromos. Dikhahas pro maře andre balaňi. Jekhvar andro dživipen, sar somas cikno, ta geřom andre khangeri sv. Jakuba pre namřa.

Łikeren varesavo sikhřřipen adadžives?

Ginas khatar Biřřija vakeriben pal o Devleskro ul'ipen (řine duj the sako aver), the modřinas pes. Kale ehin o sikhřřipena, save chudřam te řikerel, sar pes amenge ul'ile o řhave. Khatar kole pohanske sikhřřipena varekana řhivas avri o ořovos, the pal kada, so lendar avela avri, jekhetane vakeras.

Cinaven rado o darki tumara řamil'ijake?

Rado kerav kolektivne darki – treba dav avri cikňi řiňka the rozdav le manuřenge mařkar mande... Te cinavel man imar but nalel. O darki kerav pre posledno chviřa. Sar somas terno, ta cinavavas o darki řa pre Karačoňa anglo řilos.

Varesave manuřenge e Karačoňa anel nalače řunde, treba sar te predřivel o korkoriben, the varesave manuřa načujinen radoř'a the smiřom, aře řa choři the dar. Sar bi kale řid'ardune d'ivesa rjeřinenas tumen?

Phenavas bi, hoj te na len e Karačoňa sar but'i, so savoro muřinen te pratinel the te cinavel, aňi pes te nathovel ko aver džene – savi Karačoňa ker-na řon. Calkom te nasid'arel, te kerel koda, so len bavinel (the te oda ehin calkom aver), the te avel le dženenca, saven dikhav rado.

E Karačoňa polokes nařavel peskro řarovno vod'i, the ačhel pes buter komerčno. Soske oda kavka ehin?

Duminav, hoj calo dživipen pes ačhiřa buter komerčno. Le reklamendar nane lokes te denařel. Duminav, hoj karačoňakro vod'i ehin andre kada, sar hino o manuř peskra řamil'ijaha, the leperel peske, hoj koda nekbareder daros – le Devleskro ul'ipen – chudřas kavka sar sako aver manuř calkom řhjava, the bije koda, so peske zasogalinel.

So řin perdal tumende řačipen andre Karačoňa?

Andre Biřřija ehin duvar pisinel le Devleskro ul'ipen. Andro Lukařskro evangelium ehin o Devloro ciknoro bikhereskero, so pes perdal leste „narakřřas than tel o verchos“, andro Matouřovo evangelium ehin o Devloro politicko uprchlikos, saves lel palal o diktatoris, o Herodes. Pař oda nekbareder gođ'i andro soduj vakeribena ehin e radoř'a khatar Mesijařskro ul'ipen. řaj pal kada phenav, hoj řačipen andre Karačoňa ehin te ačaluřvel, hoj o Devloro avel ipen andre manuřeskero bida the pharipen – the hoj hino kadaj amenca, prindřaraha pal kada, hoj pes, řhjava savoro nalačo, ul'on neve řhavore.

The so o advent? Łikeren les?

Kaj te na, the na řa řikerav, sar rařaj kerav avri vřelijaka řostini, advent-na koncerti the aver.

So bi phenenas pre Karačoňa le dženenge, so ginen Romano hangos?

Hoj he adaberř te predřiven radoř'a khatar cicho řvetlos andre Karačoňa. Kořa radoř'a, pal savi giřavenas o and'ela, the savi peha anel than the lačhipen mařkar o manuřa. Pařikerav tumenge vař o vakeriben, the vinřinav savoro lačo.

rozhovor vedla Veronika Kačová

www.romea.cz
informační portál o světě Romů

E paťiv naš'il'a

Čačikano vakeriben la phura romňaha

Palo drom sar džav andre bota dikhav ajsa phura romňa, sar bešel pro bar, the rovel. Talam pes lake vareso chudľa, kamav lake te pomožinel.

„Lačho d'ives, bibi Kovačova, so hin tumenge, vareso tut chudľa!“ Dikhel pre mande ale rovl'arde jakhenca, sikra asand'ila, the phenel mange:

„Na, nane mange nič, čak hin mange somorutan, the odava mange napomožineha.“

„The soske roven? Našt'ik phires, me tuha džava...“

„O odava na, mek šaj phirav, pharones, afe džav te cinel, čak odpočinav mange, hin mange somorutan ole dživipnastar. K'amende andro kher hine štar motora, the ňiko man na'idžal odoj the pale. Nane len časos pre mande, imar pre lende nasom nič,“ phenel somorutan.

„Odava avka nane, talam len nane časos andre buti...“

„Ojoj, o časos hin k'amende but, no lenge pes nakamel, sako duminel čak pre peste. The akaňik avel e Karačoňa, the jon cinkeren o dinora, the na ajsel! Sa igen kuč, o mobili, ajsi elektronika, so ke late naacha'uvav, nadžanav, s'odava hin, the romňije, mek the o motoris cinen!“ phenel, the khosel pro rovl'ardo muj.

„No, odava hin nevo dživipen, the kana len hin pr'odava...“

„Hi, odava len hin, afe o paťiv našade, namište hine ko manuš. Amari daj amen sikhavelas ko Devloro, kaj te avahas lače manuša. Me kana somas cikňi, šoha andre phureder naphenas džungalo lav.“

Hin mange pharones pre late, bešav paš late, the dumazina va laha, talam lake avela feder pro jilo.

„Bibi, šaj mange phenes, sar tu predživehas e Karačoňa? Sas aver dživipen...“

Lakere jakha jekhvar ačhile sar čercheňa, the sikra asand'ila.

„Joj, miri čhaj, Karačoňa, odava sas šukaripen! No na savori Karačoňa sas šukar. The na mindig sas lošaha. Sas berš 1958, the mange sas efa berš, pr'oda me šoha nabisterava! Andro decemberis peľa but jiv, e škola zaphandle, avka samas savore khere, samas očno čhavore. Amaro dadoro kerelas andro lomos, e daj lošanelas, hoj pre Karačoňa avela pherdo chaben pro skamind. Jekh d'ives ande o murša amare dades pro dručki, pro dades o bara sa pele. Calo sas zamurdardo. Ačhiľa k'amende baro pharipen. O doktoris phenelas, hoj o dad imar šoha naphirela. Ačhiľa k'amende baro bibachtalipen, na hoj o dad andro hadoš pašľolas, no aňi o love amen nasas, nasas so te chal. E daj mušinelas te phirel pal o gadže te žobrinel, naanelas but, the len ajci nasas, no džanenenas, so pes amenge ačhiľa, avka amen sajinenas, the čulo te chal denas. E daj amenge richtinelas o viganas, kaj te džas andre khangeri šukar urde, the amen o čhaja pomožinahas, so šaj, o phrala kerenas o kašta. The o dad pašľolas the rovelas. E daj leske phenelas: „Ma rov ajci, o Del amenge pomožinela, mušines te paťal.“ O dad čak le šereha kivinelas, the sikra le vastenca, the le čangenca cvičinelas. Sas odava igen pharones, afe samas rado, hoj amaro dadoro hin amenca! Imar avľa o Phundradevestesker o d'ives. E daj tosaradar phirelas pal o gadže. Avľa khere pro dilos. „No, mire čhave, imar som khere, naandom but, afe avela amenge dost! Hin sikra chaben, afe keraha amenge mište the lošande Karačoňa. Keren žužipen, pro skamind den o parno ubrusis. Hin man sikra gruľi, sikra mas, the jarmiň hin, the avela amen the o cokrošno. The phenav tumenge savoreng e ajsa baro naužardo, vaš savore.“ Savore šunahas la da, the o dad, the dikhľom, sar o dad sikra asand'ila. Ačhiľom igen lošaďi, somas igen zvedavi pro naužardo, s'odava. Mukhľam amen andro žužipen te kerel, sako vareso. Savore lošanahas, the mange aviľa andre god'i, hoj vareso avela feder, bo e daj asalas, odava imar dugones nakerelas. Imar hin rat, the amen sam savore pašo skamind, užaras, kana e daj kezdinela te modľinel ko Devloro. „No čhavore mire somnakune, sako berš pre Karačoňa o dad kezdinel te modľinel ko Del, the aňi akaňik odava naela avresar. Odava hin oda naužardo. No, dado, av!“ O dadoro polokores ušľiľa andalo hadoš, the polokores avel ko skamind. Savore vičinas bara lošaha, me imar aňi nasom bokhaľi, o chaben mange nadžal imar pre god'i. E dajori bešel ko skamind, the palo muj lake čuľon o apsa.“

„Joj bibi, ajsa somorutno vakeriben...“

„Hi, somorutno, no e Karačoňa nane čak so chudeha po darkos? Dikhes, odava hin mange pro jilo, adad'ives imar o manuša nadžanen, s'odava hin šukar dživipen, kamiben andro jilo ko manuš, te del paťiv manušenge, te avel lačo manuš. Me avka le čhaven bararavas sar miri dajori, no ačhile zmeňinde. Adad'ives čak ajsa manušes ľikeren, kas hin but love, e paťiv našade.“ Dophenel, dikhav pre late, hoj imar nakamel te vakerel.

„Bibi, tiro vakeriben mange pačinelas, no ma dara, savoro avela mište, paťa mange.“

„Dumines? Kamav te paťal?“

„Ano! Le odava avkes, hoj šaj peske dožičinen, mištes peske dživen. No, av, džas te cinel.“

Sikra asand'ila the jekhetanes džas andre bota... **Irena Eliášová**

Pod vedením SRNM vznikla série dvojjazyčných povídek

V roce 2019 jsme realizovali v pobočkách Společenství Romů na Moravě projekt zaměřený na romštinu u dětí. Přinášíme vám některé z povídek, které psaly. Téma

neměly zadáno, vybraly si popsat svoje zážitky. Psaly česky i romsky, my jsme jim pak poskytli kvalitní jazykovou korekturu, díky níž se mohou zlepšit v psaní i mluvené

romštině. Projekt jsme mohli uskutečnit díky podpoře z Ministerstva školství a v příštím roce bychom na něj rádi navázali.

Jana Vejplachová

Konečně lépe žít

Bydleli jsme s rodiči na ubytovně v Bruntále. Je nás šest dětí. Tam to byla hrůza, děcka nás vyzývaly na rvačku, nadávaly nám. Nechtěli jsme chodit do školy.

Potom i máma plakala a tak naši jeli do Olomouce. Našli ubytovnu, no, nebyla pěkná – samá špína a smrad. Ale teď máme čisto. Táta vyklidil bordel, vymaloval, koupil linoleum, váleňdy, komody. Asi měsíc byl klid.

Šli jsme všichni spát. Staršího bráču vyrušilo ze spaní šramocení a kroky. Myslel, že se mu to zdá. Ale už neusnul. Tehdy u nás spal bratranec a ten řekl, že to dělá dešť. Soused uslyšel rozbité sklo, v okně osobu, jak se dívá. Lépe se díval a vidí kouř a pak plameny. Šel na chodbu a začal křičet: „Ven, všich-

ni ven, hoří ubytovna!“ Běžel a já také, pořad jsme křičeli, budili lidi, bouchali na dveře. Teta Pika nemohla vzbudit tátu a mámu, rychle jsem brášku tahal ven. Obrovský plamen. Soused volal hasiče, za pět minut tam byli, ale celá shořela na popel. Měli jsme strach. Přijeli policajti a vyslyšeli sousedy. Celý den tam hasiči hlídali a policie taky.

Jedna ubytovna neshořela, tak nás vzali k sobě. Večer jsme se báli jít spát a seděli potichu u jednoho souseda. Kolem půlnoci ten člověk, co pálil, přišel znovu, asi chtěl zapálit tu druhou. Všichni jsme ho viděli, můj brácha, strejda Slávek, teta Pika, teta Jarmila. Staník viděl přímo toho člověka a rozběhl se za ním, potom hned utíkali i strejdivé. Ten chlap, byl to bílej, nasedl na kolo a ještě kři-

čel: „Tady cikáni bydlet nebudete, všechny vás spálím!“ Dlouho jsme nemohli spát, rodiče i starší brácha hlídali. Taky sousedé každý den hlídají. Kamarádka se s rodiči hned na druhý den odstěhovala k rodině.

Rodiče shání nájemní byt. Ale nikdo nám ho nechce dát, že nás je 6 dětí. Táta pořád pracuje a my chodíme do školy. Našel na vesnici domek, ale jak se to dozvěděl starosta, okamžitě šel za tím chlápkem a řekl, že Romy nechce ve vesnici.

Rodiče každý týden jdou na schůzku s majiteli – marně. Nechtějí Romy. Nemají nás rádi. Zvířata se mají lépe než my, vždy se někdo najde, kdo si je vezme.

NECHCE NÁS NIKDO.

Kdy už budeme mít normální byt... Tak moc bych si to přál.

Feder the dživel

Ačhahas amara fajtaha pre ubitovňa – kasárna Bruntáloste. Amen sam šov čhave. Odoj sas bari dar, kame-nas amen te marel, košenas amen. Nakamahas te phirel andre škola.

E daj o dad gele Olomuciste te rodel ubitovňa. Rakhle. E ubitovňa ehas but melaľi, khandelas. Savore pratinahas, o dad cindas lino, váleňdy, komody. O Roma adaj feder, ňiko amen namarel. Jekh čhon ehas lačhes.

Ke raťi savore gefam te sovel. No, sovlas k'amende amaro bratrancos Láďus. Jov šund'as varekas te phirel avri. Me leske phenav: „Sov, avri del brišind.“

O susedos dikhľas muršes. E ubitovňa chudňa te labol. But vičinahas, durkinahas pre savoren. „Ušťen upre! Džan avri! E ubitovňa labol!“ Savore but daranas. O cikne čhave rovenas. Bari jag. Jekh Rom vičind'as hasičen, avle tel 5 minuti, afe ubitovňatar naačhiľas ňič. Hasiča odoj ačhile calo d'ives. Mek o benga odoj sakoneha denas duma, te nadikhle varekas.

Jekh ubitovňa ačhiľas, savoren Romen lile andre. Savore Roma kernas varta. Ke raťi šunde, bardko denašel. Ladikos, o ujo Slávek, the aver murša denašenas pal leste. Ehas oda gadžo, has leste kanys-

tros. Bešťas pro bicyklos, mek vičind'as: „Adaj Roma naačhena. Savoren tumen labarava!“ Nachudle les.

Mri kamarádka he lakri fajta gele ke peskri fajta, but pes daranas.

Mri daj he o dad roden bytos, vaj kher ňiko Romenge nadel. Mro dad kamelas te cinel kher, afe o starostas phenelas, le Romen andro gav nakamel.

Mačkici vaj džukľa hin feder dživipen sar amen o Roma.

NAKAMEL AMEN ňIKO.

Kana avla pre svetos lačo dživipen vaš savore Roma?

Máma

Otec, máma, my děti – Sára, Maruška, Barča a Peťa, tak to byla naše rodina, než tatínek těžce onemocněl. Teď žije v ústavu, je nemožoucí.

Máma se o nás pečlivě starala několik let. Pak to přišlo – obrovský obrat, našla si přítele, který pil často alkohol a naučil to i mámu. Oba každý den pili – propadli alkoholu. Výchovu prostě přenechala na mně,

bylo mi 13 let. Když bylo co, uvařila jsem, s malou sestřičkou jsem spávala, byly jí tři roky, plakala za mámou. Snažila jsem se to zvládat. Šlo to rychle z kopce. Ztráta bytu, ubytovna, stále sami bez mámy. Sousedí zavolali na policii. Ti nás odvezli do Klokánku a já byla ráda, že já i sourozenci nebudeme trpět hlady a zimou. Když se nad ránem máma vracela, měla pro nás samé

sprosté slova.

U soudu rozhodli v náš prospěch, jsme v Klokánku. Já se nikdy nechci vrátit k mámě.

Nyní už jsem na SŠ, bratr v učení. V osmnácti mám slíbenou pomoc, bydlení, dodělám školu a budu pracovat, bratr taky. Sourozence si vezmu a budeme spolu žít.

Žádnému dítěti nepřejí prožívat to, co nám nadělila naše máma.

Has amenge laches

O dad, e daj, amen, o čhave – Sára, Maruška, Barča he Peťo, kadaja fajta laches dživahas.

Paľis avľas baro phariben. E daj peske rakhľas neve muršes, džives so džives phirlas mato, e daj phirlas leha. Khere phirlas raťaha. Pre mande mukhelas savoro, has mange 13 berš. La pheňorake has trin berš, so vlas manca, rovelas pal e daj. Kana

has so te tavel, tavavas, sar džanas. Andre škola naphirahas. Bytostar amen čhide avri, samas pre ubitovňa. Odoj samas cala dživesa korkore, e daj naphirelas khere. Jekh gadžo vičind'a policija. Paľis savore motoriha thode andro Klokánkos.

Ko sudos phende, savore štar čhavore ačhena jekhetane andro Klokánkos. Kije daj imar šoha na-

kamav. Akanak som pre SŠ, o phral pre SOU. Užarava, kana mange avla 18, phende andro Klokánkos, pomožinena mange bytoha. Savore čhave lava, phirava andre but'i, the o phral, vychovinaha duje ternoren pheňoren.

Naprajinav ňisave čhavorenge, so kerďas amari daj amenge. Amen ajsa da nakamas.

Kradli jsme dřevo a železo

Bydlili jsme v Kroměříži, v ubytovně. Přáli jsme si s bratrem botasky. Máma řekla: „Nezbláznili jste se, za 1500 Kč? No, to vám nekoupím, co ostatní bratři?“

Jednou jsme byli s bratrancem, řekli jsme mu o botaskách. Tak s bratrancem jsme šli na obhlídku, na železo. Šli s námi Miško, Kalo, Maťo, Micák. Našli jsme dobré

místo, nikdo tam nebydlel. Micák sežene káru a večer vyrážíme.

Našli jsme opuštěný barák. Kalo a já jsme šli dovnitř a Miško hlídal. Nejprve železo, byla to tíha. Maťo má sílu, tahal to ven, za chvíli byl vozík plný. Jeli domů a my čekali, až přijedou zpět. Zatím, co tam byla hromada dřeva, jsme házeli ven přes plot. Pak to začalo. Michálek řekl, že tam

někoho viděl. A měl pravdu. Gádžo začal řvát, že nás zabije, rychle jsme utíkali, ale stejně nás doháněl. Vběhli jsme všichni do našeho baráku a s botkami lehli do postele. Ten gádžo, co nás honil, zavolal telefonem policajty. Ti přišli a ptají se rodičů, kde jsme a oni řekli, že dávno spíme. Policie odešla, ale my dostali výprask.

Už tak drahé botasky nechceme.

Čorahas kašta he trasta

Ačhahas ke Kroměříži, pre ubitovňa. Me he mro phral kamahas botasky vaš 1500 Kč. E daj phend'a, te sam pro šero nasvale.

Jekhvar samas le bratrancoha, phend'am leske pal o botasky. O Mišos phend'a, kaj džaha te dikhel, kaj o trasta. Gele amenca Mišos, Kalo, Maťo, Micákos. Rakhľam lačho kher purano, ňiko odoj naačhelas.

Pale geľa o Micákos vaše kára. Užaraha pre raťi.

Kalo he me geľam andro kher, bari kopa trasta, thoďam pre kára. O Maťo hin zoralo, cirdelas trasta sar buldozeris. O Miškus dikhel, te ňiko nadžal. Geľam trivales trastenca, pre dvora has kopa. Kana geľam vaše kašta, kaj te daj tavel, o Michalkos dikhľas gadžes: „Denašen

savore khere!“ O gadžo džanelas te denašel, paľis mobiloha vičind'as policajti.

Amen mek topankenca geľam te sovel. Avle k'amende o bengas, phučenas, kaj o čhave. O dad phenlas, čhave soven. Kana gele o bengas het, avľas k'amende, chudňam baro mariben.

Avka kuč botasky imar nakamas.

Děti pomohly třebíčské přírodě

Ve čtvrtek 10. října na území města Třebíč přibýlo na tři desítky třešní, švestek, hrušní a jabloní. Cílem tohoto dobrovolnického projektu 72 hodin je, aby se do něj zapojilo co nejvíce mladých lidí, kteří budou mít možnost si uvědomit, že stačí málo k tomu, aby společně dokázali mnoho. Akci pořádá Česká rada dětí a mládeže a zapojily se do ní i zařízení třebíčské Charity, konkrétně Nizkoprahový klub pro děti a mládež Ambrela ve spolupráci s Nizkoprahovým klubem Barák. „Když se tato výzva pomoci naskytla, klienty služby tato možnost zaujala a měli o ni zájem,“ popsali reakci na tuto formu pomoci pracovníci třebíčské Charity. Děti ve spolupráci s charitními pracovníky zasadily devět třešní, které doplnily stávající ovocnou alej nad zahrádkami na Terůvkách, která

byla v předešlých letech zničena vandaly, nebo se při výsadbách neujala. Celá akce se nesla v příjemném duchu, děti měly možnost si zasadit strom a pomoci tím k rozvoji přírody ve městě, kde rády žijí. Všichni společně si odnesli mnoho zážitků, nových informací a dobrý pocit z toho, že ačkoliv se na ně většina společnosti dívá skrze prsty, váží si přírody a pomohou

druhým. Za tým pracovníků a klientů z NZDM Ambrela děkujeme ČRD za možnost se do akce zapojit. Společně doufáme, že se sazeným stromům bude dařit a že tento projekt brzy ponese své první ovoce a nejen nám poslouží k dalšímu užítku.

pracovníci NZDM Ambrela
foto: Tržilová Denisa

Zaniklý svět – přednáška Čenka Růžičky

Přednáška, která se konala v jedné z havířovských základních škol, žákům přiblížila život původních českých kočovných Romů a Sintů před světovými válkami, problematiku holocaustu, koncentračních táborů, protinacistického odboje i současného soužití v naší společnosti. Z fotografií a dokumentů z internačních táborů Hodonín u Kunštátu a Lety u Písku z období Protektorátu Čech a Moravy, i ze snímků zachycujících kočovný a každodenní život, žáci poznávali historii a současnost Romů. Kromě dějepisných faktů se žáci mnohem více dozvěděli z osobního vyprávění pana Růžičky. Na životním osudu své rodiny dětem přiblížil tradice a zvyky, jež jsou nedílnou součástí kulturního dědictví Romů. Nezapomněl ani na současné dění v naší společnosti, zdůraznil důležitost vzdělání pro další život. „Nejsem velký

chlap, ale to, co jsem ve svém životě dokázal, to je vůle, charakter a hrdost,“ zaznělo ve třídě a i tato slova pana Růžičky vedla žáky k osobnímu zamyšlení.

Čtěl bych touto cestou za naše žáky poděkovat panu Čenku Růžičkovi, nejen za přednášku k historii

českých Romů a Sintů, ale i za jeho lidskou odvahu při řešení pietního místa tábora v Letech u Písku, a připomenout, že za toto dlouholeté úsilí obdržel cenu Alice Garrigue Masarykové od velvyslance USA Stephena Kinga.

Šárka Zapalačová

Úcta se ztratila

Rozhovor se starou Romkou

Cestou ke krámku jsem se zastavila u staré paní, která seděla na kameni a plakala. Asi se jí něco stalo, chtěla jsem jí pomoci.

„Dobrý den, paní Kováčová, co se vám stalo? Potřebujete pomoc?“ ptám se jí a ona na mě pohlédla uplakanýma očima, malinko se pousmála a říká:

„Ne, nestalo se mi nic, jenom mi je moc smutno, a to mi nepomůžete.“

„A proč pláčete? Nemůžete chodit, já vám pomohu...“

„O to ne, zatím chodit můžu, i když těžko, ale dojdu si nakoupit, jen tak odpočívám a je mi smutno z toho života. U nás v baráku jsou čtyři auta a nikdo není schopen mě odvézt tam a zpět, už pro moji rodinu nic neznamenám,“ mluví smutným hlasem.

„Ale to určitě tak není, paní, třeba není čas a...“

„Ó, času je habaděj u nás v domě, věřte mi, jenom se jim nechce, jsou líní a řeknu vám, každý myslí jenom na sebe a budou Vánoce a oni kupují dárečky! A ne jen takové, drahé mobily, drahou elektroniku, které ani nerozumím a dokonce i auta si darují.“ Ztichla a utírá si tvář.

„No, je jiná doba, paní, když na to mají...“

„Ano, na to mají, ale charakter ztratili, chovají se ne moc hezky, žádná úcta k člověku, řeknu vám, je mi z toho zle. To já když byla dítě, považovala jsem si každého, nikdy jsem před dospělým neřekla sprosté slovo, naše maminka nás učila k pánu Bohu a ke slušnosti.“

Je mi jí líto a tak jsem si sedla vedle ní. Třeba až si s ní popovídám, bude jí líp, nákup počká.

„Paní Kováčová, můžete mi říct, jak vy jste prožívala Vánoce? Přeci byla jiná doba.“

Oči jí zajiskřily a malý úsměv jí rozjasnil tvář.

„Jé, moje milé děvče, Vánoce, to byla nádhera! Ale ne každé Vánoce byly veselé. Byl rok 1958 a mně bylo sedm roků, na to nikdy nezapomenu! Na začátku prosince napadl veliký sníh, školu zavřeli a my byli doma, bylo nás osm dětí. Můj tatínek pracoval v lomu, maminka se těšila, že na Vánoce bude plný stůl. Jednoho dne nám přivezli tatínka chlapi z lomu na nosítkách. Stalo se neštěstí v lomu a našeho tatínka to zasypano. Byl celý polámaný. Bylo to hrozné a nemohl se ani pohnout. Doktor k nám chodil a říkal, že tatínek už nebude nikdy chodit! Stalo se nám veliké neštěstí, nejen že tatínek trpěl a ležel na posteli, ale nebyly žádné peníze. Neměli jsme co jíst, maminka chodila po žebřině ke gádžům, moc jí toho nedávali, protože ani oni neměli, ale věděli, co se nám stalo, tak nás litovali. Maminka nám chystala šaty na Vánoce do kostela, abychom byli slušně oblečení a my děti jsme pomáhaly jak jen to šlo. Bratři nosili dříví, aby bylo teplo. Tatínek na posteli ležel a plakal, maminka ho utěšovala: „Neboj se, Bůh nám pomůže a ty se s toho dostaneš, jen musíš věřit!“ Tatínek jen kýval hlavou, snažil se s rukama a nohama cvičit, ale šlo mu to ztěžka. Bylo to moc těžké, ale přesto jsme byli rádi, že tatínek je mezi námi. Nastal Štědrý den a maminka chodila od rána po gádžovských domech, aby něco donesla na stůl. Vrátila se až na oběd, celá promrzlá a v pytlíku bylo málo! „No, děti, nemáme toho moc, ale uděláme si Vánoce hodně veselé, ano? Děvčata, uklidte pěkně světnici, hlavně aby stůl byl světečně připravený, ten bílý ubrus na něj dejte a budeme připravovat večeři. Máme bramборы, kousek masa, mléko a trochu zelí a i cukrovinky budou na stole a mám ještě překvapení pro vás, pro všechny!“ Všichni jsme poslouchali maminku, i tatínek, zdálo se mi, že se usmál. Zaradovala jsem se a byla jsem moc zvědavá na to překvapení. Pustili jsme se do úklidu a každý dělal něco. Všichni jsme se těšili a najednou jako by se stalo něco dobrého, protože maminka se usmívala a to už dlouho nedělala, až teď. Konečně nastal večer a my všichni jsme se posadili za stůl a čekali, až začne maminka modlení. „Děti moje zlaté, pokaždé na Vánoce u stolu děkuje pánu Bohu tatínek a ani dnes to nebude jinak, to je to velké překvapení, tatínku, pojď!“ Všichni koukáme na tatínka a on se zvedl z postele a pomalými kroky se přidal k nám za stůl. My jsme začali křičet radostí a já přestala cítit hlad, už pro mě nebylo tak důležité jíst. Maminka sedí za stolem a radostí jí kanou slzy.“

„Je to tak dojemné, paní...“

„Ano, smutné, ale Vánoce nejsou jen o dárcích, že? Vidíte, a to mě trápí, dneska ti lidi ani neznají, co je důležité pro život, a moje rodina taky, já vychovávala svoje děti tak jako moje máma, ale vidím, že se změnili, a to hodně. Zapomínají na to důležité, vážit si jeden druhého, mít lásku v srdci k rodině, k životu. Dneska koukají na to, kdo má víc, považují si jen bohaté osoby, úctu neznají.“ Domluvila a já vidím, že se jí už nechce povídat.

„Paní Kováčová, vaše povídání se mi líbilo, ale věřte, že to nebude tak špatné u vás, vše bude fajn.“

„Myslíte? Mám věřit?“

„Ano, berte to tak, že se mají dobře a dopřejí si. A vy se netrapte, pojďte, jdeme nakoupit.“

Usmála se na mě a jedeme spolu do krámku... Irena Eliášová

Zeptali jsme se:

Jak se vám žije v demokratické společnosti třicet let po pádu komunistické totality?

Jsem velmi zklamaná. V roce 1989 by mě vůbec nenapadlo, že za třicet let budeme bezmocně přihlížet, jak se u nás i v Evropě šíří vlna neskrývaného rasismu, xenofobie, anticiganismu.

Svobodu a demokracii jsem si představovala úplně jinak. Dalším velkým zklamáním je ignorace základních lidských hodnot. Morální hodnoty se ve společnosti dnes prostě nenosí. Eva Danišová

Muzeum romské kultury, s. p. o.
Bratislavská 67, 602 00 Brno
+420 775 407 065
media@rommuz.cz

Otevírací doba
Úterý–Pátek 10–18h
Neděle 10–18h

Všechny programy se konají v Muzeu romské kultury, není-li uvedeno jinak. Změna programu vyhrazena. Z uvedených akcí bude pořízen fotografický a audiovizuální záznam. Materiál může být zveřejněn.

facebook.com/muzeum.romske.kultury
instagram.com/muzeumromskokultury
twitter.com/muzeumromskoku1
linkedin.com/company/muzeum-romske-kultury

říjen – prosinec 2019

rommuz.cz

Foto: Emília Machalová a Eugen Horváth, 60.–70. léta 20. stol., autor neznámý ze sbírky Muzea romské kultury

muzeum

romské

kultury

stálá expozice

Příběh Romů

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě na e-mailu: lektor@rommuz.cz nebo tel.: +420 545 214 419.

přechodné výstavy

8. 5. 2019 – 3. 5. 2020

Lavutara. Cestami romských muzikantů a jejich písní

Od šlechtických dvorů, venkovských muzik, městských kaváren až po prestižní světová pódia jsou Romové světu známi jako hudebníci, neboli lavutara. Hudba Romů je akademická i neškolená, oficiální i spontánní, zpívaná i instrumentální, domácí i virtuózní. Přes fascinující rozmanitost jejích podob, žánrů a druhů pro ni ale zůstává již po staletí charakteristické, jak nezastupitelné a neodlučitelné provází běžný i sváteční život Romů. Skrze hudbu Romové poznávají svět a svět skrze hudbu poznává Romů.

Výstavní projekt Lavutara vznikl ve spolupráci s desítkami hudebníků, organizátorů hudebního života, výrobců a opravářů hudebních nástrojů a dalších pamětníků. Představuje hudbu Romů jako živou kulturu z perspektivy jejich aktérů na základě výzkumu sledujícího několik významných hudebních rodin v Brně v období od poválečných let do současnosti, ve kterých se předává hudební řemeslo z generace na generaci. **Kurátoři:** Matyáš Dlab, Anna Babjárová, Gejza Horváth, Zbyněk Andrš

Doprovodný program k výstavě:

10. 10. 17–19h Pěvecký workshop s Amaro Records

Workshop zaměřený na (nejen) tradiční romskou píseň s Miou Bagárovou a Romanem Horváthem. Pro všechny bez rozdílu věku, vstup zdarma.

24. 10.

Galakonzert při udělení Ceny Muzea romské kultury

7. 11. 17–20h

Zvukohrátky

Hlas není jen mluvené slovo! Nakolik ho známe? Pojďme si s ním hrát a trochu ho prozkoumat. Hlasově-zvukovou laboratoř povede Ridina Ahmedová, zakladatelka Hlasohledu – centra pro práci s lidským hlasem. Pro všechny ve věku 16–116 let. Vstup zdarma.

12. 12. 18–20h

Podrobný průvodce po jednom z milionu způsobů, jak dělat hudbu

Workshop s hudebníkem, skladatelem, textařem a aranžérem Martinem Kyšperským (Květy), zaměřený na vznik hudby, nahrávek a všeho souvisejícího. Pro všechny 16+. Vstup zdarma.

veřejné akce

24. 10. 2019

Galakonzert pro Pavla Frieda – závěr Hudebního léta Cabaret des Péchés, pasáž Jalta, Dominikánské nám. 1

Exkluzivní vystoupení dvojice romských hudebních virtuózů – Radek Bagár ml. (klavír) a Marek Balog (housle) u příležitosti udělení Ceny MRK za rok 2019. Laureátem je Ing. Pavel Friedl in memoriam, někdejší předseda Židovské obce Brno. Zahraje i Radek Bagár st. s kapelou a skupina Ha Chucpa (klezmer). Bude představen nový Bulletin Muzea romské kultury. Vstup volný.

Ceník inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)

1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)

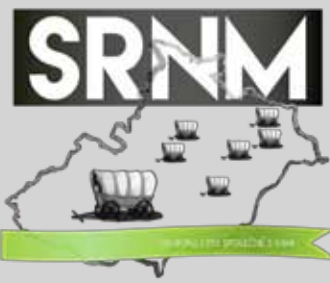
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%

žádosti o inzerci na: holomkova@srnm.cz

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

Adresa redakce
Romano hangos
a Společenství
Romů
na Moravě

Bratislavská 65a,

Brno 602 00

tel.: 545 246 673

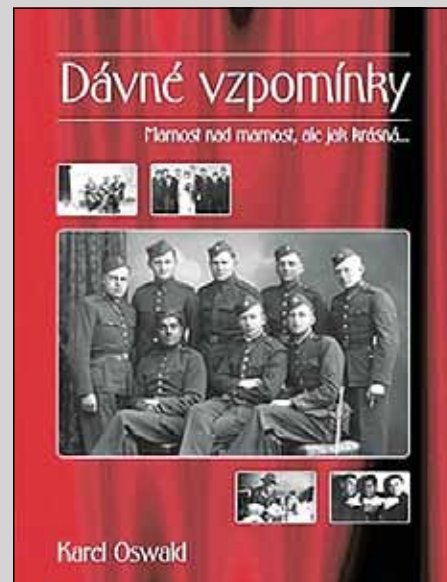
www.srnm.cz

číslo účtu:

230 0066 1977/2010

Karel Oswald: Dávné vzpomínky

Příběh rodiny Holomkových, o kterém kniha vypráví, se odehrává v první polovině 20. století. V době, kdy Holomkovi žili na Moravě již po několik generací, a v době, kdy se v Evropě schylovalo pod stínem nacismu k tragickému osudovému přeryvu romských dějin.

„Dávné vzpomínky“ jsou založené na autobiografii vypravěče, který v závěru sympaticky otevřeně své dílo komentuje: „ten příběh je pravdivý od první do poslední řádky. Pravda, něco jsem trochu přidal, něco domyslel, změnil některá jména a místa. Jinak ale je vše pravda pravdoucí!...“

Knihu je možno objednat na adrese redakce nebo na holomkova@srnm.cz a je cena 100 Kč + poštovné